

Kommunal målsetting for elgforvaltning. (Vedtatt 06.04.2016)

Bardu kommune forvaltningsområde.

Foto: Inger Kristin Hognestad

Innhold

Bakgrunn	3
Historikk.....	3
Organisering	4
Midt-Troms viltregion	4
Kommunalt viltorgan.....	5
Samarbeidsråd for elgforvaltning i Bardu	5
Vald med Bestandsplaner.....	5
Bestandsutvikling	5
Bestandstørrelse:	6
Kjønnssammensetning og reproduksjon:.....	6
Gjennomsnittsvokter:.....	7
Kønns- og alderssammensetning felte dyr:	7

Andre samfunnsinteresser	8
Bilpåkørsler og annen ekstraordinær avgang:	8
Jordbruk:.....	9
Skogbruk:.....	9
Vinterbeite og biologisk mangfold:	9
Annet:.....	9
Hjelpemidler	9
Hjorteviltregisteret.....	9
Aldersanalyse	10
Analyse av trekkemønster.....	10
Vintertelling av elg.....	10
Fleksibel jakttid.....	10
Målsetting.....	11

Bakgrunn

Forskrift om forvaltning av hjortevilt fra 8. januar 2016 setter krav om kommunal målsetting for forvaltning av elgstammen.

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.

Den lokale forankringen skal sikre at lokale samfunnsinteresser som næring, rekreasjon, samferdsel og liknende blir lagt vekt på. Hensynet til biologisk mangfold og skogproduksjon og skogforyngelse er særlig aktuelt å vurdere i forhold til overbeiting. Rådyr, villrein, hjort og elg er alle i stand til å påvirke vegetasjonen betydelig. Farer og ulemper i trafikken forårsaket av hjortevilt samt skader på jordbruk og frukt dyrking er andre områder som viltforvaltningen i tett samarbeid med andre sektorer må ta hensyn til.

Kommunenes egne målsettinger for utviklingen av hjorteviltbestandene bør utarbeides og vedtas gjennom kommunale og regionale planer. Det vil være hensiktsmessig at slike planer ikke blir statiske, men underkastes samme rulleringsregime som øvrige kommunale planer knyttet til plan- og bygningsloven. Det er opp til kommunene selv hvordan målsettingene forankres i det kommunale systemet.

§ 3. Mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr

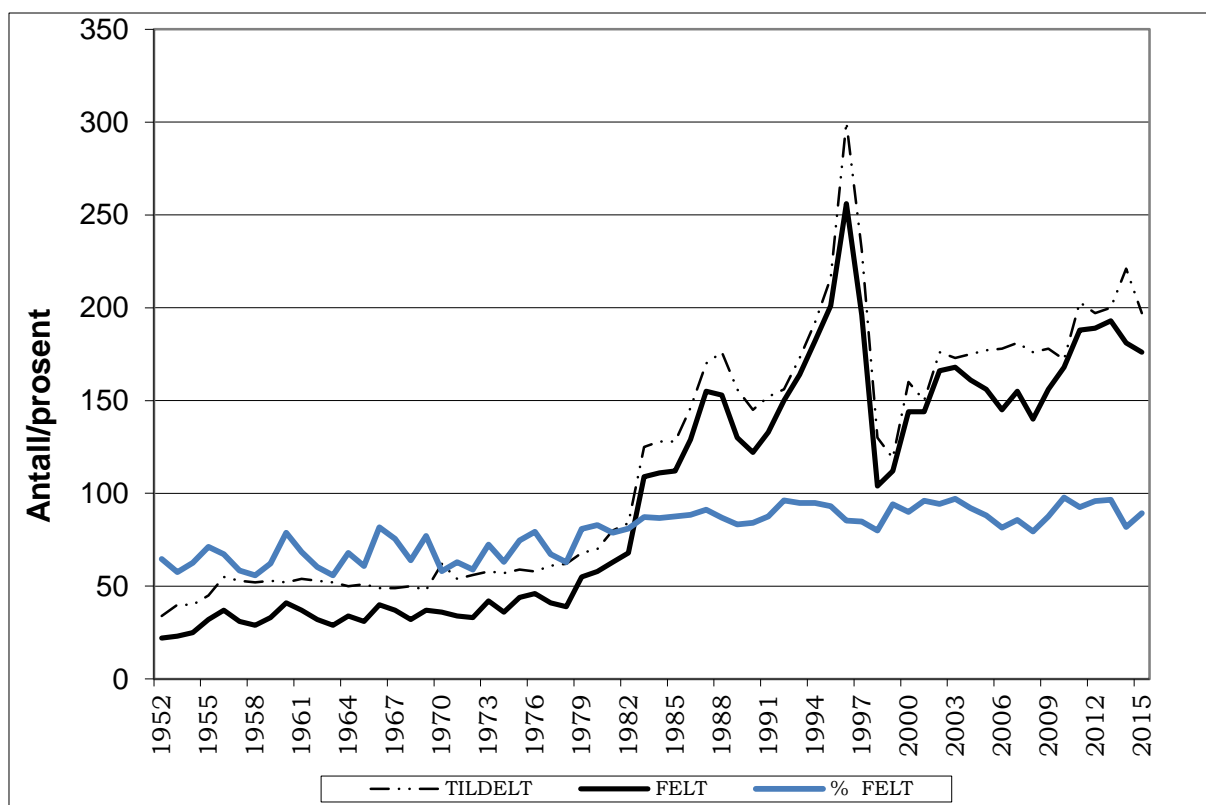
Kommunen skal vedta mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort, og rådyr der det er åpnet for jakt på arten(e). Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på naturmangfold, jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.

Det er viktig at målsettingene som vedtas er konkrete og etterprøvbare. De bør derfor være realistiske og ha en tidsramme slik at de kan evalueres i forhold til enkle kriterier.

Målsettingene for elgforvaltning innen Bardu kommunes forvaltningsområde for elg sendes på høring til nabokommunene, rettighetshaverne med bestandsplaner, faglag innen landbruket, og fylkeskommunen. Målsettingene vedtas av formannskapet som er kommunens politiske viltorgan.

Historikk

Elgen vandret inn i Midt-Troms fra øst rundt 1900-tallet. De første observasjonene av elg i Bardu kommune ble gjort i Altevatnområdet i 1903-1904. Etter dette økte elgstammen jevnt og trutt fram mot 2. verdenskrig. I 1947 ble den første elgen felt under organisert jakt i henhold til den tids gjeldende lovverk.

Figuren over viser antall tildelte og felte dyr fra 1952 og fram til i dag, (kun innenfor kommunens grenser). Figuren viser en markant økning i avskyting tidlig på 80-tallet da en startet med rettet avskyting.

På midten av 1990-tallet var elgstammen i Bardu stor da en ønsket ytterligere spredning av elg ut mot kysten. Dette i kombinasjon med et par harde snøvintre, førte til at det ble nødvendig å skyte ned bestanden da det ikke lenger var nok vinterbeite til dyrene. Fra tidlig på 2000-tallet har igjen bestanden vært økende med økt avskyting fram mot idag.

Organisering

Etter forvaltningsreformen fra nyttår 2010 ble fylkeskommunen nytt forvaltningsorgan i viltforvaltningen. Fylkeskommunen overtok ansvaret på de fleste områder for de jaktbare viltartene, herunder hjorteviltet (med unntak av villrein). Dette innebærer at det for elg, hjort og rådyr er fylkeskommunene som har hovedansvaret på regionalt nivå, primært i rollen som tilrettelegger og koordinator. Pedagogiske og økonomiske virkemidler er fortsatt viktige, og fylkeskommunene har en viktig rolle med å bygge opp den faglige kompetansen på lokalnivået, både hos kommunene og hos jaktrettshaverne. Kunnskap og vilje er avgjørende for å lykkes i den lokale forvaltningen.

Midt-Troms viltregion

Sammen med kommunene Balsfjord, Målselv, Lenvik (fastlandet), Sørreisa, Dyrøy, Salangen og Lavangen er Bardu kommune organisert i Midt-Troms viltregion. Intensjonen med viltregionen er at det skal organiseres årlig møte hvor bestandssituasjonen diskuteres, og en har en arena for felles prosjekter i forhold til kartlegging av elgstammen.

Kommunalt viltorgan

Bardu kommune har pr. i dag avsatt 15 % av landbrukssjefstillingen til arbeid med viltforvaltning. I dette inngår saksbehandling etter viltloven og tilhørende forskrifter (sekretærfunksjon for formannskapet i viltsaker), samt ansvar for organisering av elgjakt og oppfølging av data og innsamlet biologisk materiale. Bardu er overvåkningskommune i prosjektet Overvåkningsprogrammet for Hjortevilt.

Politisk organ i forvaltningssaker om hjortevilt er formannskapet med ordfører som leder.

Samarbeidsråd for elgforvaltning i Bardu

En møtearena for ledere av hvert av vald i Bardu forvaltningsområde, med deltakelse av fagansvarlig i kommunen og representant fra politisk viltorgan ved behov.

Faste møter 2 ganger i året, et i etterkant av elgjakta og et på vårparten i etterkant av møte i Midt-Toms viltregion eller ved behov et møte midt i jakta.

Vald med Bestandsplaner

Hele Bardu kommunes forvaltningsområde dekkes av 5 vald med selvstendige bestandsplaner. For hvert vald (Statskog er ansvarlig for Altevatn) eksisterer det eget styre og egne vedtekter.

Bestandsplanene er 3-årige og samkjørt slik at alle planområdene skal utarbeide ny plan nå i 2016. Valdene er listet med antall tilhørende jaktfelt samt totalt tellende areal:

• Altevatn	3 jaktfelt	264 000 da.
• Øvre Bardu Driftsplanområde	11 jaktfelt	223 000 da.
• Salangsdalen og Fossbakken Bestandsplanområde	9 jaktfelt	220 075 da.
• Ala Bestandsplanområde	6 jaktfelt	107 400 da.
• Sundlia og omegn Bestandsplanområde	6 jaktfelt	107 295 da.

To av bestandsplanområdene dekker også områder utenfor Bardu kommune. Dette gjelder Salangsdalen og Fossbakken Bestandsplanområde med 1 jaktfelt i Lavangen kommune og 2 jaktfelt i Salangen kommune. Sundlia og omegn Bestandsplanområde har 1 jaktfelt i Målselv kommune og 2 jaktfelt i Sørreisa kommune.

Dagens ordning og inndeling bidrar sterkt til en enkel og ryddig forvaltning av elgstammen. En oppstyking av dagens ordning vil være uønsket, da dette både vil vanskeliggjøre kommunens rolle som ansvarlig viltorgan og mest sannsynlig føre til en vanskeligere forvaltning i bestandsplanområdene.

Bestandsutvikling

En god metode for å følge med på utvikling i elgstammen, er ved sammenstilling av ulike indekser utledet fra jaktresultat og sett-elg skjema ført under utøvelse av jakta. På de ulike jaktfeltene i kommunen har det vært god kontinuitet (lite utskifting av jegere og skjemaførere), slik at resultatene vil være godt sammenlignbare fra år til år.

Minsteareal for Bardu kommune ble fastsatt i 2004 og har stått uendret siden. Kommunen er delt slik at Altevatt bestandsplanområde opererer med minsteareal på 27 000 da, mens 4 000 da er minstearealet for resten av kommunens forvaltningsområde.

For å få et godt inntrykk av bestandsutviklinga, og for å finne gode målbare målsettinger for kommende bestandsplanperioder brukes utviklinga de 10 siste år. Det er i midlertidig et viktig moment at Bardu kommunes forvaltningsområde er utvidet i løpet av disse 10 årene.

Troms Fylkeskommune har i høringsutkast til Regional plan for fått utarbeidet Forvaltningsmål og styringsverktøy for elgforvaltningen i Midt-Troms fra Naturdata AS. Forvaltningen av elg skal være kunnskapsbasert. Rapporten Vurdering av elgbestandene i Troms, Naturdata AS (2014) danner grunnlaget for hvordan elgbestanden i Troms bør forvaltes.

Basert på antallet felte elg og antallet sett elg pr. jegerdag, er elgstammen i Midt-Troms i 2014 på samme nivå som på midten av 1990-tallet. I tillegg har det vært en økning i elgbestanden i kystkommunene og i Nord-Troms, slik at den samlede bestandsstørrelsen i Troms er høyere enn noen gang tidligere.

Bestandsstørrelse:

Oversikt over antall felte dyr i forhold til tildelt antall innenfor hele forvaltningsområdet. Sett elg pr dagsverk gir en indikasjon på den relative bestandsutviklingen over tid, mens skutt elg per km er en god tetthetsindeks men forsinket.

Årstall:	Tildelte dyr:	Felte dyr:	Fellings-%	Sett elg pr dagsverk:	Skutt elg pr km2:
2007	194	166	85,6%	0,60	0,25
2008	190	150	78,9%	0,54	0,23
2009	191	169	88,5%	0,73	0,26
2010	189	185	97,9%	0,74	0,27
2011	221	206	93,2%	0,69	0,30
2012	230	219	95,2%	0,60	0,31
2013	237	228	96,2%	0,65	0,33
2014	261	215	82,4%	0,49	0,31
2015	234	201	85,9%	0,47	0,29

Kjønns sammensetning og reproduksjon:

Sett ku per okse viser kjønns sammensetningen for dyr som er ett år og eldre. Det er noe usikkerhet til hvor godt indeksen gjenspeiler de reelle kjønnsratene i bestanden fordi sannsynligheten for observasjon av kjønnene er ulik. Indeksen vil likevel mest sannsynlig gjenspeile utviklingen over tid.

Sett kalv per ku viser hvordan produksjonen i elgbestanden utvikler seg. Eldre kyr er mer produktive enn yngre kyr. Endringer i rekrutteringsratene kan skyldes endringer i produktivitet, gjennomsnittsalder eller begge deler.

Sett kalv per kalvku (tvillingraten) viser hyppigheten av tvillingfødsler i bestanden. Indeksen gir også et bilde på alders sammensetningen av kyr. Dersom en stor andel av kyrne som sees har tvillingkalver tyder det på at en stor del av kyrne er fire år eller eldre. Indeksen kan variere mellom 1 - 2, hvor 1

betyr at ingen kyr har blitt observert med tvillingkalver, mens 2 betyr at alle kalveførende kyr har blitt observert med tvillingkalver.

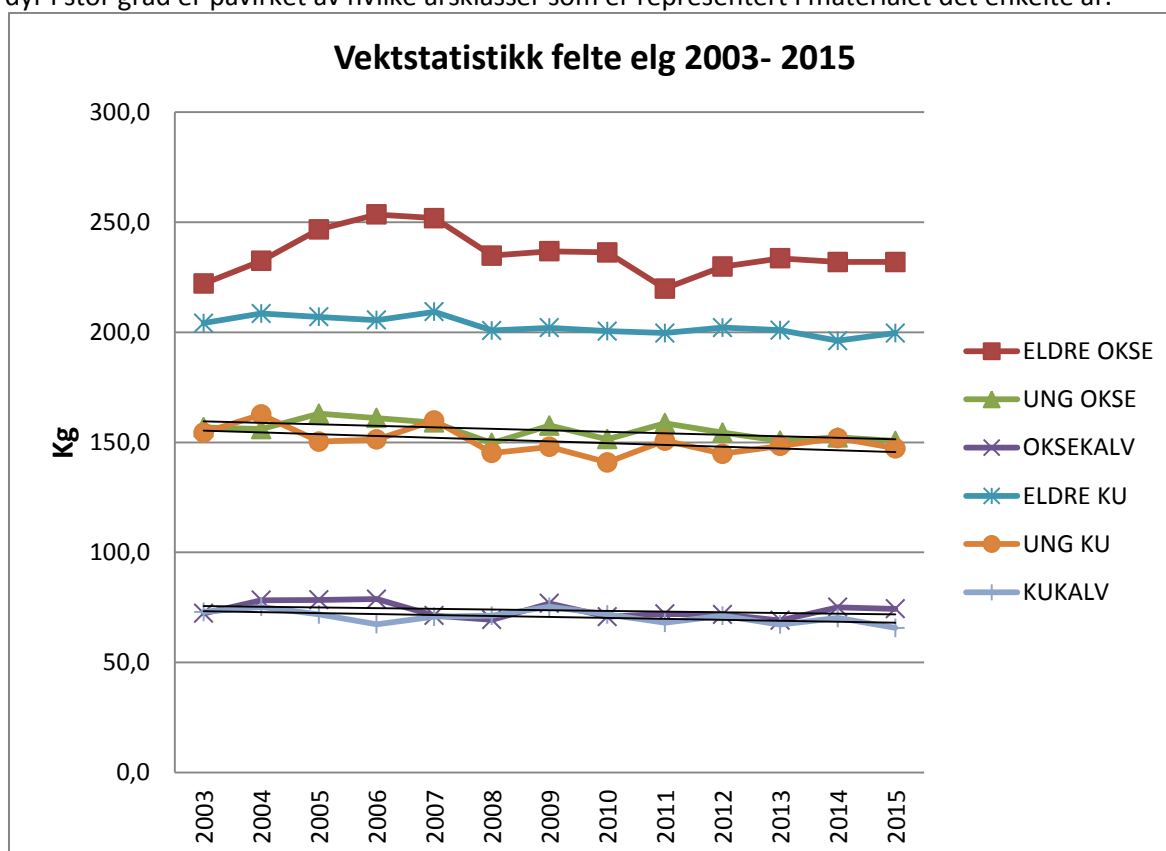
Andel kyr med kalv viser hvor stor del av kyrne som observeres med kalv i løpet av jakta.

Produksjonsratene sett kalv per ku og andel kyr med kalv vider en nedadgående trend innenfor Bardu sitt forvaltningsområde.

Årstall:	Sett ku pr okse:	Sett kalv pr ku:	Sett kalv pr kalvku:	% ku m/ kalv av alle kyr:
2007	1,92	0,72	1,37	52%
2008	2,0	0,62	1,26	49%
2009	2,06	0,72	1,34	53%
2010	2,06	0,88	1,43	61%
2011	1,72	0,72	1,34	53%
2012	2,2	0,74	1,33	54%
2013	1,81	0,68	1,37	49%
2014	2,13	0,64	1,36	46%
2015	2,22	0,60	1,31	44%

Gjennomsnittsvæker:

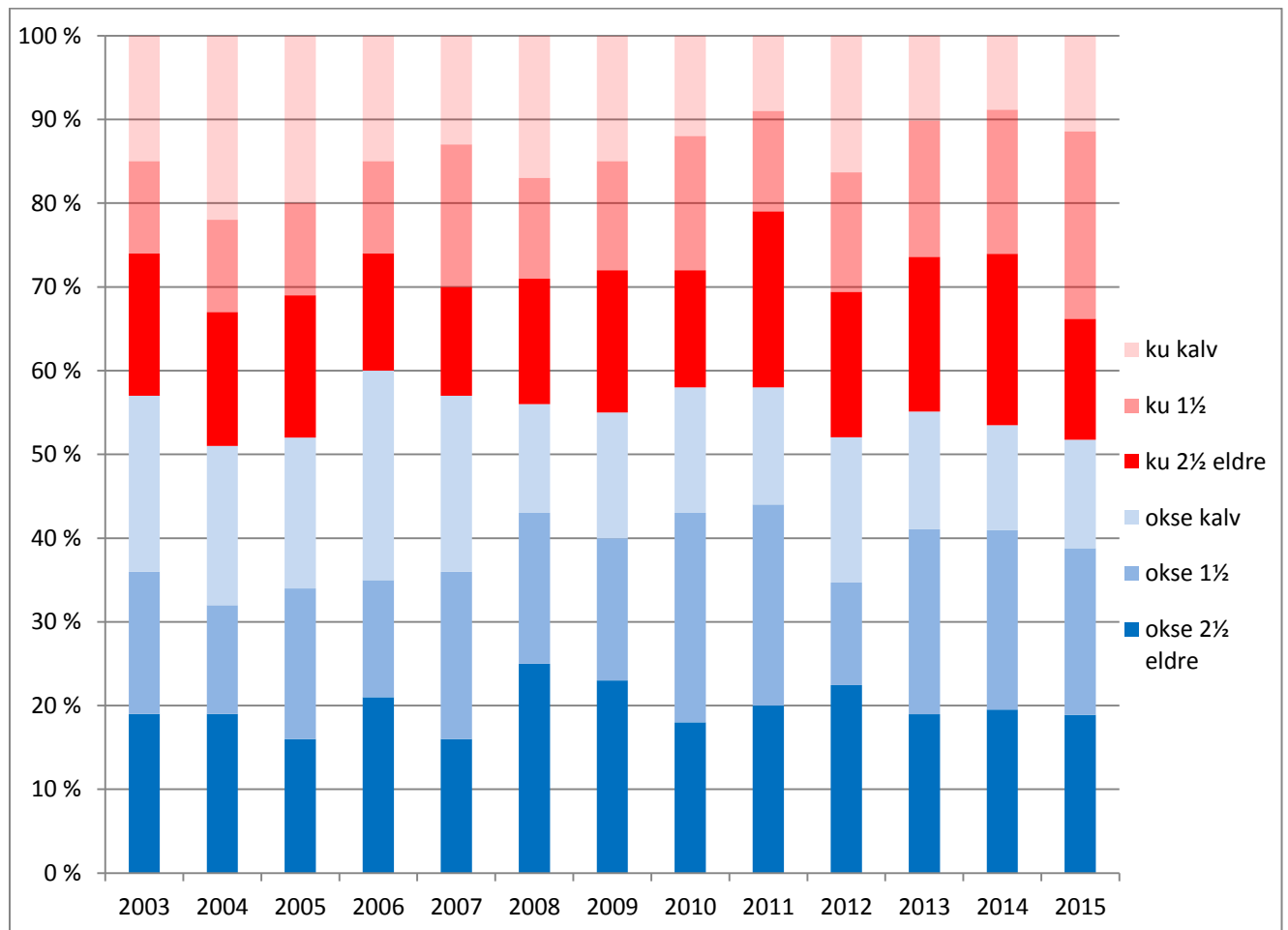
Figuren viser gjennomsnittlige slaktevekter for dyr felt under jakt. Vekter på kalver og halvannetåringer kan gi et godt bilde på endringer i bestandskondisjon, mens vektutvikling hos eldre dyr i stor grad er påvirket av hvilke årsklasser som er representert i materialet det enkelte år.

Trendlinjene viser at det vil være viktig å følge med vektutviklingen på de unge dyrene videre.

Kjønns- og alderssammensetning felte dyr:

Figuren viser prosentvis kjønns- og alderssammensetning for dyr felt under jakt.

Andre samfunnsinteresser

Bilpåkørsler og annen ekstraordinær avgang:

Hjorteviltregisteret har lagt til rette for registrering og kartfesting av fallvilt. I Bardu kommune er det registrert fallvilt fra jaktåret 2008. Under følger en oversikt over antall påkjørsler og annen ekstraordinær avgang av elg sett i forhold til årlig avskyting innen kommunegrensen.

Jaktår:	Påkjørt elg:	Hvorav død/avlivet:	% påkjørt av felt under jakt:	Annen avgang elg:
2007-2008	3	2	2,1% (140 dyr)	1
2008-2009	6	4	3,8% (156 dyr)	4
2009-2010	10	8	6,0% (168 dyr)	1
2010-2011	27	17	16,1% (168 dyr)	6
2011-2012	8	3	4,3% (188 dyr)	4
2012-2013	18	8	7,9% (189 dyr)	3
2013-2014	16	10	8,3%(193 dyr)	0
2014-2015	6	4	3,3% (181 dyr)	7
2015-2016	11	3	6,3% (176 dyr)	9

Jordbruk:

Det finnes ingen gode registreringer av elgens påvirkning innen jordbruket. Men de siste årene er det også meldt om en del skade på rundball uten at skadeomfanget er registrert. Det mistenkes at det totale skadeomfanget er betydelig.

Skogbruk:

Konflikten mellom tradisjonelt skogbruk og høgt vinterbeitetrykk hos elg er velkjent. Konflikten oppstår spesielt der det plantes og pleies ung barskog. I deler av hovedvinterbeiteområdene må problemet sies å være så stort at både produksjon og forventet kvalitet på den framtidige skogen er satt kraftig tilbake.

Det finnes ikke rutiner for registrering av elgskade på skog i Bardu kommune. De tilfellene som er innmeldt skjer ofte i forbindelse med snørike vintre, og/eller lokalt hvor elg samles for å ete på lagrede rundballer.

Skogloven av 2005 § 6 viser til skogeiers plikt til å etablere tilfredsstillende foryngelse etter hogst. I samme lov § 9 vises det til kommunens ansvar som viltorgan for å sørge for en elgbestand der beitetrykket ikke er større enn at skogeierne kan utføre sin plikt.

Vinterbeite og biologisk mangfold:

I 2006 ble det gjennomført en større elgbeiteregistrering i Øvre Bardu Driftsplanområde. Registreringa som ble foretatt var etter en lokalt tilpasset metode etter "Solbrå-metoden". I 2009 ble det gjort en forenklet "oppfølgingstakst". Resultatet ved begge anledninger viste et alt for høyt beitetrykk, og ga en indikasjon på alt for høgt vinterelgstamme.

Fra forskningshold er det den siste tida reist spørsmål om hvor relevant denne metoden er for områdene i nord. Metoden er tilpasset forholdene i Østerdalen med mye furuskog og lite lauvskog. Under påvente av utvikling av bedre tilpassede metoder for "bjørkeliene" her i nord, vil en ha like godt utbytte av å følge utviklinga for de artene som elgen preferer. I områder der ROS-artene (rogn, osp og selje) ikke lenger klarer å utvikle voksne trær, kan dette være en sterk indikasjon på at vinterbeitetrykket er for høyt.

Annet:

Fra tid til annen meldes det om elg som er til sjenanse og som finner seg til rette i hagene til folk. Dette skjer gjerne på vinterstid da mattilgangen er liten. Dette har ikke vært noe stort problem i Bardu. Dersom dette er et resultat av at elgstammen er for stor, vil det være kommunens ansvar å få ordnet opp.

Hjelpemidler

Hjorteviltregisteret

I hjorteviltforskriften settes det krav til bruk av nasjonalt hjorteviltregister.

§ 33. Bruk av Hjorteviltregisteret

Kommunen og villreinnemnda skal benytte Hjorteviltregisteret som verktøy for å tildele fellingstillatelser, rapportere fellingsresultat og holde oversikt over vald og tellende areal.

Kommunen skal registrere sett elg- og sett hjort-rapporteringer i Hjorteviltregisteret.

Kommunen og villreinnemnda skal sørge for at andre innsamlede opplysninger om hjortevilt registreres i Hjorteviltregisteret.

Bruk av Hjorteviltregisteret sikrer en enhetlig og felles lagring av data, samt at Statistisk sentralbyrå lett kan hente ut nødvendige data til statistikkproduksjon. Kravet om obligatorisk bruk skal sikre et best mulig datagrunnlag for forvaltningen på alle nivå.

Alle data som er i registeret i Hjorteviltregisteret er tilgjengelig for enhver. Det er kun innlegging av data som krever innlogging og slik adgang kan gis til kommuner og andre etter registrering.

Aldersanalyse

Bardu kommune deltar i Nasjonalt Overvåkningsprogram for Hjortevilt. I den forbindelse samles det inn elgkjever og biologisk materiale som videresendes til Direktoratet for Naturforvaltning. I de senere år har det bare vært totalinnsending hvert 5 år.

Per i dag blir ikke hanndyr over 2½ år aldersbestemt (utenom ved totalinnsending). Disse dataene legges inn i Hjorteviltregisteret.

Analyse av trekkmonster

På 1990-tallet ble det radiomerket elg for å kunne dokumentere trekkmonster i regionen. Mye av kunnskapen som kom frem i prosjektet er ikke lenger kjent, samtidig som ny teknologi med GPS-sendere vil kunne åpne for kobling mot annen kartfestet informasjon med mulighet for å hente utvidet kunnskap.

Et større prosjekt som dekker hele regionen vil kunne gi mer kunnskap om trekkmonster, områdebruk, prefererte beite-områder og arter, kalvingsområder og eventuell predasjon.

Vintertelling av elg

I Bardu ble det vinteren 2014 foretatt elgtelling fra helikopter. Metoden er i midlertidig kostbar og nytteverdien kanskje noe begrenset.

Fleksibel jakttid

Som hjelpemiddel for å oppnå høgest mulig avskyting i forhold til målsetting, og å bidra til mer "rettferdig" fordeling av elgressursen, er det vedtatt kommunal forskrift om utvidet jakttid for elg i valdet Salangsdalen, Fossbakken og Øvre Salangen.

Dette skal og kunne gi mulighet til å kunne ta ut dyr som gjør spesielt skade mot jord- og skogbruk.

Målsetting

Kommunal målsetting for elgforvaltning i Bardu forvaltningsområde rulleres slik at indekstallene og målene revideres før hver nye bestandsplanperiode. Dette vil bety et rulleringsintervall på 3 år. Inneværende periode vil være fra 2016 – 2018. Forrige planperiode var måltall for sett elg/ dv 0,65-0,78.

Hovedmål for forvaltning av elgstammen i Bardu forvaltningsområde:

- **Elgstammen for neste 3-årsperiode ønskes stabilisert på dagens nivå (jmf. Indekstall fra årene 2013-2015).**
- **Elgstammen ønskes videre og langsiktig stabilisert på 2001-2009 nivå.**
- **Bardu kommune ønsker å opprettholde dagens organisering med 5 bestandsplanområder.**

For å konkretisere denne målsettinga tas det utgangspunkt i det en anser som viktige og ikke minst målbare indekstall. Ut fra erfaringstall skisseres øvre og nedre grenseverdier for å komme i mål med hovedmålsettinga. Indekstallene vurderes fortløpende av forvaltninga i Bardu kommune mot innsamlede data, og ved avvik må det vurderes om det er behov for å kreve nye planer for avskyting fra bestandsplanområdene:

- **Sett elg pr dagsverk (sett elg/ dv) bør i snitt for kommunens forvaltningsområde de neste 3 år ligge innenfor 0,55 – 0,6.**
Langsiktig (2025) bør snitt sett elg/dv ligge på 0,65 innenfor Bardu sitt forvaltningsområde.
- **Sett ku pr okse ønskes å ligge på 2:1.** Her viser erfaringstallene store svinginger og det er derfor viktig å se denne utviklingen over flere år og i sammenheng med kjønnsfordeling for felte dyr.
- **Sett kalv pr ku ønskes over 0,7 og sett kalv pr kalvku bør minimum være 1,3.**
- **Utvikling i slaktevekter hos kalver og ungdyr bør ikke vise nedadgående trend over tid.**
- **Andel felte hanndyr bør ikke overstige 58 %.**
- **Andel felte okser over 2½ år bør ikke overstige 23 %.**
- **Andel kyr (2½ år og eldre) bør ligge i intervallet 15 – 20 %**
- **Andel kalv/ungdyr bør ligge mellom 60 – 70 % og andel ungdyr bør utgjøre minimum halvparten av dette.**
- **Andel elgpåkjørsler bør gjennom jaktåret ikke utgjøre mer en 8 % av felte dyr under jakta.**
- **Landbrukets utfordringer med elgskader følges, og tiltak i verksettes om problemene tiltar.**

Om utviklinga i perioden 2016-2018 holdes innenfor disse grenseverdiene bør årlig tildeling gjennom perioden ikke avvike mer en +/- 20 dyr fra 2015-nivå. Samtidig bør ikke fellingsprosenten falle særlig under 85 %.

Sekundært bør Bardu kommune som ansvarlig viltforvalter, ha som målsetting å arbeide for økt regionalt samarbeid, økt kompetanse og bedre beslutningsgrunnlag:

Kommunal målsetting for elgforvaltning 2016 -2018

- Bardu kommune skal være en pådriver for regionalt samarbeid i Midt-Troms viltregion.
- I samarbeid med de andre kommunene i viltregionen bør en undersøke muligheten for et større merke-prosjekt med påfølgende oppfølging opp mot annen kartfestet informasjon.
- Bardu kommune skal legge inn data i Hjorteviltregisteret og bruke de løsninger og muligheter registeret gir på ulike nivå i forvaltningen.
- Bardu kommune skal bidra til rydding av skog langs veier for å begrense viltpåkjørsler.